

Dr hab. Piotr Biliński, prof. UJ

Kraków, 20 marca 2018 roku

Ocena osiągnięć dr Agnieszki Mirkiewicz

przygotowana w związku z wszczęciem postępowania w sprawie nadania
stopnia naukowego doktora habilitowanego

W 1994 roku Pani dr Agnieszka Mirkiewicz ukończyła studia w zakresie historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie, na Wydziale Społeczno-Pedagogicznym, obroniła magisterium na podstawie pracy pt. *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w Przeworsku w latach 1914-1939*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Henryka Cimka. W 2001 roku ukończyła studia podyplomowe w zakresie dziennikarstwa na macierzystej uczelni. W 2004 roku obroniła doktorat na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego na podstawie rozprawy pt. *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w okręgu rzeszowskim w latach 1895-1939*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Włodzimierza Bonusiaka. Recenzentami zaś byli profesorowie: Marian Stolarczyk i Ryszard Szwed. Od uzyskania doktoratu upłynęło 14 lat, także dorobek z tego okresu będzie podlegał niniejszej ocenie.

Od października 1994 roku jest zatrudniona w Instytucie Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, najpierw na stanowisku asystenta, później adiunkta, a w końcu starszego wykładowcy. Przez pewien czas pracowała również w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Krośnie i Kolegium Nauczycielskim w Krośnie.

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Mirkiewicz przedstawiła obszerną rozprawę pt. *Towarzystwo Gimnastyczne «Sokół» w II Rzeczypospolitej (1918-*

1939), Rzeszów 2017, ss. 598. Celem pracy jest „przedstawienie dziejów Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» jako największej polskiej organizacji kultury fizycznej pod zaborami i w II Rzeczypospolitej na tle uwarunkowań politycznych, wojskowych, ekonomicznych i kulturalnych polskiego społeczeństwa w latach 1919-1939”. Cel pracy został więc zaplanowany szeroko, jednak nie we wszystkich aspektach autorce udało się go zrealizować. Przy pisaniu pracy habilitantka posłużyła się bardzo szeroką listą opracowań. Zacytowała prawie wszystkich znawców problematyki sokolej w Polsce. Sięgnęła też po źródła drukowane, prasę i rękopisy. Ze źródeł archiwalnych wykorzystwała zespoły akt znajdujące się w zbiorach krajowych i zagranicznych. W ukraińskich archiwach obwodowych we Lwowie, Stanisławowie (Iwano-Frankowsku) i Tarnopolu przejrzała kilkanaście jednostek akt. W polskich zbiorach zapoznała się z materiałami zgromadzonymi w stołecznym Archiwum Akt Nowych, gdzie kwerendą objęła akta Ministerstwa Skarbu i Spraw Wewnętrznych. W Archiwum Narodowym w Krakowie przeprowadziła kwerendę w zespole akt urzędu wojewódzkiego i starostwa grodzkiego. W Archiwum Państwowym w Rzeszowie wykorzystwała m.in. akta miasta Dębicy, Strzyżowa i Łańcuta. Zapoznała się z kilkunastoma jednostkami archiwalnymi zgromadzonymi w archiwach Tarnowa, Lublina i Przemyśla. Czytała rękopisy zgromadzone Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Łańcucie. Zapoznała się również z materiałami przechowywanymi w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, Muzeum w Jarosławiu, Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie. Bogaty zbiór fotografii zamieszczonych w książce pochodzi ze zbiorów prywatnych i Narodowego Centrum Cyfrowego.

Monografia mająca charakter chronologiczno-problemowy, składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podzielonych jeszcze na podrozdziały i zakończenia. W rozdziale pierwszym autorka omówiła początki sokolstwa w

Polsce w latach 1867-1921. W drugim zaprezentowała rozwój organizacyjny „Sokoła” w oparciu o gniazda, okręgi i dzielnice. W trzecim przedstawiła relacje Towarzystwa z Kościołem katolickim, organizacjami społecznymi, mniejszościami narodowymi, państwem polskim i partiami politycznymi. W czwartym omówiła działalność sportową i rekreacyjną „Sokoła”, z uwypukleniem kształcenia kadr instruktorskich, wycieczek turystycznych, udziału w mistrzostwach Polski i zawodach międzynarodowych. W piątym zaprezentowała pracę Towarzystwa na niwie kulturalno-oświatowej i patriotycznej. W szóstym przedstawiła pozostałe dziedziny działalności członków stowarzyszeń sokolich, w tym akcje społeczno-humanitarne, aktywność gospodarczo-finansową i wydawniczą. W pracy zamieściła streszczenia w języku angielskim i niemieckim, wykaz wykorzystanych źródeł archiwalnych i drukowanych oraz opracowań, następnie wykazy tabel, fotografii, skrótów oraz indeks osobowy i nazw miejscowości.

W uwagach szczegółowych pragnę zaznaczyć pewne braki w literaturze przedmiotu np. gdy chodzi o działalność „Sokoła” podczas pierwszej wojny światowej. Przy omawianiu sprawy rozwiązania Legionu Wschodniego we wrześniu 1914 roku, autorka powołuje się jedynie na dwie stare prace autorstwa Jana Rzepeckiego oraz Eligiusza Kozłowskiego i Mieczysława Wrzosa¹, nie odnosząc się do najnowszych osiągnięć historiografii, jak np. prac Mateusza Drozdowskiego i Tomasza Głowińskiego². Habilitantka mogła też wykorzystać bogatą literaturę pamiętnikarską, w skład której wchodzi wspomnienia prominentnych polityków galicyjskich i działaczy niepodległościowych, jak np. Leon Biliński, Ignacy Daszyński, Feliks Młynarski, Władysław Leopold Jaworski, Michał Sokolnicki, Władysław Studnicki, Jan Dąbski, Jan Dąbrowski,

¹ J. Rzepecki, *Sprawa Legiony Wschodniego w 1914 roku*, Warszawa 1966; E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Historia oręża polskiego 1795-1939*, Warszawa 1984; (praca w znacznym stopniu popularnonaukowa).

² M. Drozdowski, *Naczelny Komitet Narodowy (1914-1918). Polityczne i organizacyjne zaplecze Legionów Polskich*, Kraków 2017; T. Głowiński, *Feliks Młynarski 1884-1972*, Wrocław 2012.

Stanisław Grabski, Rudolf Starzeński i Marian Żegota Januszajtis³. Podobnie przedstawia się sprawa, jeśli chodzi o odzyskanie przez Polskę niepodległości, autorka cytuje tylko wartościową rozprawę Tomasza Schramma pt. *Wygrać Polskę 1914-1918*, gdy całościowa literatura przedmiotu jest ogromna i nie sposób jej nawet wymienić w jednym przypisie. Odnoszę wrażenie, że habilitantka o wiele lepiej radzi sobie ze szczegółowym omówieniem tematyki sokolskiej, niż ogólną charakterystyką kontekstu politycznego pierwszej wojny światowej i II RP.

Jako drugą do oceny habilitantka przedstawiła krótszą rozprawę pt. *Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939)*, Rzeszów 2014, ss. 212. Podobnie jak w wypadku poprzedniej książki, opracowanie ma charakter chronologiczno-problemowy i składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów, zakończenia, wykazu wykorzystanych źródeł archiwalnych i drukowanych oraz opracowań. Na końcu autorka zamieściła streszczenia w językach angielskim, ukraińskim, czeskim, bułgarskim i rosyjskim. Niestety w pracy pojawiają się kontrowersyjne interpretacje oraz stronnicze oceny pewnych ludzi i zdarzeń. Dla przykładu warto padać, że przy ocenie wpływu endecji na działalność „Sokoła”, autorka prezentuje jednostronną optykę patrzenia na poglądy Romana Dmowskiego, opierając się na przestarzałej pracy Romana Wapińskiego⁴. Obecnie dysponujemy już znacznie bogatszą literaturą przedmiotu na temat związków Narodowej Demokracji z włoskim faszyzmem i niemieckim nazizmem oraz jej stosunkiem do kwestii żydowskiej. Dla przykładu warto wymienić prace

³ L. Biliński, *Wspomnienia i dokumenty*, t. 1, 1846-1914, Warszawa 1924; I. Daszyński, *Pamiętniki*, t. 2, Warszawa 1957; J. Dąbrowski, *Dziennik 1914-1918*, wstęp i aneks J. Zdrada, Kraków 1977; J. Dąbski, *Wojna i ludzie. Wspomnienia z lat 1914-1915. Fragmenty*, oprac. S. Giza, Warszawa 1969; S. Grabski, *Pamiętnik*, oprac. W. Stankiewicz, t. 1, Warszawa 1989; W. L. Jaworski, *Diariusz 1914-1918*, Warszawa 1997; F. Młynarski, *Wspomnienia*, red. A. Garlicki, Warszawa 1971; M. Sokolnicki, *Rok czternasty*, Londyn 1961; R. Starzeński, *Dziennik listopad 1914 - marzec 1915*, oprac. J. Jaśkowiec, Kraków 2007; W. Studnicki, *Ludzie, idee i czyny*, oprac. J. Gzella, Toruń 2001; M. Żegota- Januszajtis, *Życie moje tak burzliwe... Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1993.

⁴ R. Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1988.

Krzysztofa Kawalca, Macieja Marszała, Ewy Maj, Mieczysława Sobczaka, Olafa Bergmana i Grzegorza Krzywca⁵.

Pomimo przedstawionych wyżej uwag uważam, że autorka wniosła wiele nowych ustaleń do dziejów sokolstwa polskiego w dwudziestoleciu międzywojennym, a także dziejów sokolstwa słowiańskiego. Obie prace mają charakter pionierski, wyróżniają się dobrym stylem literackim i wyczerpują zagadnienie. Nie ulega zatem najmniejszej wątpliwości, że obydwie wyżej wymienione książki stanowią dobrą podstawę do uzyskania habilitacji.

Warto zwrócić szczególną uwagę na fakt, że zainteresowania naukowe habilitantki obracają się przeważnie wokół jednego tematu, dotyczącego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Wszystkie trzy monografie autorskie i redakcja zbiorowego tomu, wykazane przez dr Mirkiewicz, dotyczą tego zagadnienia⁶. Podobnie rzecz się ma z jej artykułami, które nie odbiegają od wyżej wymienionego problemu badawczego. Dlatego też dorobek habilitantki jest tematycznie bardzo wąski, a chronologicznie obejmuje koniec XIX wieku i pierwszą połowę XX wieku. Wydaje się, że od kandydata do otrzymania stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych powinno oczekiwać się większej różnorodności tematycznej podejmowanych badań, jak również oparcia publikacji na większej ilości źródeł archiwalnych, a nie tylko źródeł drukowanych i opracowań. Habilitantka powinna była zmierzyć się z jakimś innym zagadnieniem z obszaru nauk historycznych, udowodniłaby w ten sposób, że posiada odpowiednio rozwinięty warsztat badawczy oraz że potrafi

⁵ K. Kawalec, *Narodowa demokracja wobec Faszysmu 1922-1939. Ze studiów nad dziejami myśli politycznej obozu narodowego*, Wrocław 1989; M. Marszał, *Włoski faszizm i niemiecki narodowy socjalizm w poglądach ideologów Narodowej Demokracji 1926-1939*, Wrocław 2001; E. Maj, *Związek Ludowo-Narodowy 1919-1928. Studium z dziejów myśli politycznej*, Lublin 2000; M. Sobczak, *Stosunek Narodowej Demokracji do kwestii żydowskiej w Polsce w latach 1918-1939*, Wrocław 1998; O. Bergman, *Narodowa Demokracja a Żydzi 1919-1929*, Poznań 2015; G. Krzywiec, *Polska bez Żydów. Studia z dziejów idei, wyobrażeń i praktyk antysemickich na ziemiach polskich początku XX wieku (1905-1914)*, Warszawa 2017.

⁶ A. Mirkiewicz, *Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939)*, Rzeszów 2014; tejsze, *Okręg rzeszowski Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» (1895-1939)*, Rzeszów 2016; tejsze, *Towarzystwo Gimnastyczne «Sokół» w II Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Rzeszów 2017; *Towarzystwo Gimnastyczne «Sokół» w Rozwadowie, Nisku, Tarnobrzegu i Machowie w 110. Rocznicy powstania gniazda rozwadowskiego 1906-2016*, pod red. A. Mirkiewicz, Stalowa Wola 2016.

pracować z różnorodnymi źródłami. Są to bowiem elementy, które w moim przekonaniu decydują o zasadności nadania stopnia doktora habilitowanego w zakresie historii.

Pani dr Mirkiewicz jest autorką trzech monografii, redaktorem jednej książki i dwudziestu sześciu artykułów ogłoszonych w regionalnych periodykach naukowych, w tym trzy teksty zostały napisane w języku angielskim na łamach „Scientific Review of Physical Culture” (6 pkt. na liście czasopism punktowanych MNiSW). W wykazie artykułów brak publikacji w zagranicznych czasopismach, czy też w wysoko punktowanych periodykach krajowych, jak np. „Kwartalnik Historyczny”, „Dzieje Najnowsze”, „Przegląd Historyczny” i „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”. W większości są to teksty pryncypialne, w części dotyczące tematyki poruszonej w rozprawie habilitacyjnej. Z dokumentacji nie wynika też, aby habilitantka była autorem choćby jednej recenzji. Jest to sytuacja dość wyjątkowa w środowisku historycznym, gdzie recenzje uznawane są za element bardzo pożądaną przy przygotowaniu się do roli samodzielnego pracownika naukowego. Choć liczba artykułów nie jest imponująca i zróżnicowana, to jednak w myśl obowiązującej ustawy spełnia ona wymogi w zadawalającym stopniu.

Podobnie rzecz się ma jeżeli chodzi o udział w konferencjach. Wprawdzie z przesłanych materiałów wynika, że dr Mirkiewicz brała udział wiele razy w konferencjach naukowych, jednak w większości o ogólnopolskim lub regionalnym charakterze. Tylko jeden raz brała udziału w konferencji międzynarodowej. W dokumentacji nie znalazłem też żadnych informacji na temat odbywanych przez habilitantkę staży zagranicznych.

Aktywnością preferowaną w pracy naukowej jest uczestnictwo w konkursach grantowych. Pozyskany grant daje bowiem duże możliwości rozwoju naukowego. W przypadku dr Mirkiewicz nie znalazłem żadnej informacji na temat pozyskania grantu w konkursach NCN i NPRH.

Habilitationka jest dobrym dydaktykiem, o czym świadczą ankiety studenckie i opinie z hospitacji zajęć. W swojej działalności uczelnianej prowadziła wykłady i ćwiczenia z zakresu historii kultury fizycznej, historii olimpizmu, podstaw rekreacji oraz seminaria licencjackie i magisterskie. Jest promotorem siedmiu magistrantów i ośmiu licencjatów. Pełni też funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Jacka Gajewskiego, który przygotowuje pracę pt. *Szachy kobiet w Polsce w latach 1945-1989*, pod kierunkiem prof. dr hab. Wojciecha Cynarskiego. Od października 2015 roku jest kierownikiem Zakładu Historii w Katedrze Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Dr Mirkiewicz jest bardzo aktywna w obszarze popularyzacji dziejów „Sokoła”, wśród lokalnych społeczności m.in. Przeworska, gdzie współpracuje z Uniwersytetem Trzeciego Wieku, wygłaszając odczyty na temat historii „Sokoła”. Swoje prelekcje prezentuje też na spotkaniach z młodzieżą, nauczycielami historii i wychowania fizycznego oraz działaczami sokolimi. Jest współautorem wystaw zorganizowanych w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli i Przeworsku.

Jest członkiem Towarzystwa Naukowego w Przeworsku, gdzie współpracuje w pracach sekcji źródłoznawczej i sekcji popularyzatorsko-wydawniczej. Za działalność na rzecz Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” uzyskała odznaczenie w postaci *Srebrnego Znaku Sokoła*. Za pracę naukowo-dydaktyczną została uhonorowana *Laurem Uznania*, przyznany przez Kolegium Dziekańskie Wydziału Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Podsumowując stwierdzić należy, że choć dorobek naukowy habilitationki, oceniam krytycznie, gdyż jest on monotematyczny oraz oparty przeważnie na źródłach drukowanych i opracowaniach (z pewnymi odwołaniami do źródeł rękopiśmiennych), to jednak, biorąc pod uwagę prace pt. *Towarzystwo*

Gimnastyczne «Sokół» w II Rzeczypospolitej (1918-1939) oraz Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939), zgłoszone jako główne osiągnięcie naukowe, uważam, że spełniają one wymagania przewidziane w ustawie o stopniach i tytule naukowym. Dlatego też wnioskuję o nadanie dr Agnieszce Mirkiewicz stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii.

Piotr Biliński

Dr hab. Piotr Biliński, prof. UJ